

ІНТЕНСИВНІСТЬ СПОЛУЧУВАНІСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ГРУП
ПРИКМЕТНИКІВ З ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИМИ ГРУПАМИ ІМЕННИКІВ
В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Оксана Данилович*

Abstract

The article deals with the study of semantic combinability of adjectives with nouns in the English belle-lettres discourse. This aim covers distinguishing and analysis of the factors that influence on combinability. Linguistic, extralinguistic factors, the belle-lettres discourse are considered. The object of the investigation is semantic combinability of adjectives with nouns in the texts of belle-lettres discourse. The subject of the investigation is statistically meaningful ties on the semantic level¹.

In our study the statistical method was used such as χ^2 – which shows presence or absence of a tie. In such a way standard elements of contextual sets of lexical-semantic groups (LSG) of adjectives were found. The coefficient K indicates the force (intensity) of ties. Due to it the ties are divided into strong, mean and weak ones. Statistically meaningful ties of LSG of adjectives with LSG of nouns were analyzed. Strong ties were considered and factors that influence on the force of a tie were studied. Distinguishing of standard ties for every LSG of adjectives gave a possibility to determine peculiarities of the given ties for the belle-lettres discourse.

Predominance of the language factor influence over the belle-lettres discourse factor causes a strong tie though it is not considered characteristic or has a specific feature which is appropriate to the belle-lettres discourse though such signs are distinguished in the belle-lettres discourse as LSG of adjectives "Age, time" with LSG of nouns "Piece of time, day, period, season", "Geographical position" with "Geographical objects, administrative units", "Space value as to the length, distance, duration" with "Piece of time, day, period, season", "Composition, material of object" with "Things, mechanisms". The force of a tie is influenced by both language factors and needs and demands of the the belle-lettres discourse. The following ties were distinguished which are characteristic for the belle-lettres discourse: LSG of adjectives "Colour and brightness" with LSG of nouns "Parts of the body", "Appearance of a man" with "Parts of the body", signs of clothes as to colour and material, "Temperature" with "Natural phenomena". Specificity of combinability of adjectives with nouns on semantic level is caused not only by linguistic and extralinguistic factors but also the influence of the belle-lettres discourse.

KEYWORDS: combinability, adjective, noun, lexical-semantic group, syntagmatic ties, the belle-lettres discourse.

1. Вступ

Вивчення сполучуваності з погляду сполучувальних властивостей, установлення різних зв'язків між компонентами, чинників, що впливають на силу їхнього зв'язку, належать до актуальних завдань сучасної мовознавчої науки. Аналіз здатності слів поєднуватися та виявлення особливостей їхньої сполучуваності дає змогу розв'язати

* Данилович О. Д., кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна, 58012, e-mail: danilovychoksana@mail.ru
ORCID: 0000-0003-4270-2740

низку теоретичних і практичних проблем – розкрити закономірності вживання лексичних одиниць у мовленні, виявити й усебічно вивчити механізми функціонування мови.

Проблема семантичного узгодження слів у словосполученні й реченні привертала увагу лінгвістів упродовж кількох десятиліть, починаючи з робіт Л. В. Щерби, який висунув ідею про "правила складання смислів". Зазначена проблема розглядається в дослідженнях Д. М. Шмельова (предметно-логічна й парадигматична зумовленість вибору слова), Є. Косеріу (лексичні солідарності), В. А. Абрамова (семантична вибірковість слів), В. Г. Гака (закономірності синтагматично зумовленої номінації), Ю. Д. Аפרсяна (правила неаддитивного складання значень), Н. Д. Арутюнової (обмеження сполучуваності слів), В. Н. Телії (зв'язане значення слова) тощо.

Так, сполучуваність в англійській мові досліджували Б. М. Головін (словники сполучуваності), А. В. Кунін (фразеологічна сполучуваність), Є. М. Меднікова (сполучуваність в мові та мовленні), І. А. Зимня (сполучуваність в мовленні), Т. Ю. Князева (сполучуваність лексичних одиниць в різних мовах), В. В. Архелюк (сполучуваність прикметників розміру), О. В. Мусурівська (семантична сполучуваність), Т. А. Романова (сполучуваність прислівників з дієсловами), Т. Хербст (сполучуваність іменників), Д. Аллертон (сполучуваність прислівників, дієслів), Р. Хадсон (відношення залежності між словами), Г. Сомерс (валентність), К. Вельке (валентність), Дж. Родейл (сполучуваність прикметників), К. Паффен (фразеологічна сполучуваність), А. Ройм (словники сполучуваності), А. Хорнбі (словники сполучуваності), Д. Болінджер (сполучуваність прислівників, прикметників) та інші. Велика кількість праць присвячена вивченню синтагматичних та парадигматичних відношень в працях М. Зальгрена, Р. Раппа, Ч. Ванінга, Рін Лу, Ф. Сана, Б. Хьорланда, Г. Лапези, С. Еварта, С. Шульте, К. МкРае, Дж. Ельмана, Т. Феретті, М. Бароні, А. Ленсі, І. Петерс, К. Веллер та інших.

Проте, незважаючи на детальну розробку цієї проблеми, а також тим, що нами було досліджено інтенсивність сполучуваності в публіцистичному та науковому дискурсах, недослідженою залишається ще сполучуваність лексико-семантичних груп (далі – ЛСГ) прикметників з ЛСГ іменниками в художньому дискурсі.

Закріплені у мові синтагматичні зв'язки проявляються та фіксуються як окремі значення слова, кожне з яких характеризується як певними парадигматичними відношеннями, так і особливостями сполучуваності з іншими словами¹. Вивчення синтагматичних зв'язків та чинників, що впливають на сполучуваність, належать до актуальних задач сучасної лінгвістики.

Сполучуваність має психологічне тлумачення стосовно всіх одиниць та рівнів висловлення². Предмет текстового висловлення розкривається через встановлення зв'язку між предметами мікросистемних висловлень, які, в свою чергу, розкриваються в процесі встановлення зв'язку між предметами ситуативних висловлень. Відповідно, сполучуваність розуміється широко як специфічно визначений смисловий зв'язок, який застосовується до всього висловлювання, але диференційно до кожного з його рівнів. Смисловий зв'язок виступає як основа сполучуваності різних рівнів висловлення та елементів на кожному з них³.

¹ Шмелев 1973, 156

² Зимня 1979, 53; Probleme der Bedeutung 1977

³ Зимня 1979, 54

У лінгвістиці розрізняють три види сполучуваності: семантичну (на рівні підкласу слів); синтаксичну (на рівні класу слів) та лексичну (на рівні окремого слова)⁴.

Об'єктом дослідження є семантична сполучуваність прикметників з іменниками у художньому дискурсі, предметом дослідження – статистично значущі зв'язки на семантичному рівні.

Метою нашого дослідження є вивчення інтенсивності сполучуваності ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників. Реалізація поставленої мети передбачала встановлення та аналіз чинників, які впливають на сполучуваність.

ЛСГ є сукупностями слів, які об'єднані за принципом наявності в них загальної семантичної ознаки, первісного значення, що виступає як інваріант, а сполучуваність лексем через свої зв'язки виявляються як варіанти. Принципи виділення ЛСГ іменників та їх перелік наведені у статті⁵.

Вірогідність появи слова у тому чи іншому сполученні можна встановити за допомогою дослідження частотності слів у різних вже утворених у мовленні сполученнях. Тому в основі нашого дослідження лежить частота вживання ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників на **матеріалі** суцільної вибірки з творів сучасних англійських та американських письменників J. Archer, A. Fine, W. Holden, T. Parsons, J. K. Rowling, M. Blake, J. Grisham, J. Michener, J. Ball, J. A. Rice (1980 – 2005 pp.) загальним обсягом 10100 синтагм.

2. Методологія

Оскільки шкала градації тої чи іншої ознаки може бути вивчена та виміряна тільки за допомогою кількісних критеріїв⁶, тому в нашому дослідженні для аналізу отриманих даних використано статистичні методи: критерій χ^2 , який показує наявність чи відсутність зв'язку між ознаками, що спостерігаються та коефіцієнт К, який вказує на силу (інтенсивність) цього зв'язку⁷.

Для визначення наявності чи відсутності зв'язку між ознаками використовують критерій χ^2 ⁸. Мінімальною величиною χ^2 , при якій зв'язок між ознаками вважається суттєвим, є величина $\chi^2 > 3,84$ при кількості ступенів свободи $df=1$. Випадки, коли $\chi^2 < 3,84$, вважатимемо статистично несуттєвими. Величини χ^2 і коефіцієнта спряженості К обчислювались за формулами, які наведені у праці⁹. Якщо за допомогою критерію χ^2 можна визначити, чи перевищення емпіричних частот над теоретично очікуваними є суттєвим, то К показує на ступінь цього зв'язку.

Обчислення критерію хі-квадрат:

$$\chi^2 = \frac{(ad - bc)^2 N}{(a + c)(b + d)(a + b)(c + d)}, \quad (1)$$

де a, b, c, d – емпіричні величини, а N є загальним числом всіх величин.

Якщо різниця $ab - bc$ виявиться позитивною, тоді дані будуть обчислюватися комп'ютерною програмою далі. Якщо результат виявиться негативним, тоді по-дальша

⁴ Левицький 1989, 37

⁵ Данилович 2004, 99-102

⁶ Левицький 2006, 191

⁷ Левицький 1989, 28

⁸ Левицький 1989, 31

⁹ Левицький 1989, 31-32

обробка інформації буде припинена, оскільки негативні результати свідчать про те, що емпіричні частоти не перевищують теоретично очікуваних.

Критерій χ^2 зростає, коли збільшується різниця між емпіричними (фактично отриманими) та теоретичними (очікуваними) частотами. Щодо тлумачення отриманого результату, то воно залежить від числа ступенів свободи. Число ступенів свободи для багатопільних таблиць при розрахунках χ^2 визначається за формулою:

$$df = (r-1)(c-1), \quad (2)$$

де r – кількість горизонтальних рядків у таблиці;

c – кількість вертикальних стовпців.

Так, для $df=1$ критичне значення $\chi^2 = 3,84$, що відповідає рівню значущості $P = 0,05$. Це значить, що помилка можлива тільки у 5% випадків. Тобто, це свідчить про високий ступінь достовірності. Отже, отримані дані, які нижче за критичне значення χ^2 , не будемо брати до уваги і будемо вважати такі зв'язки несуттєвими.

Проте формула χ^2 дає можливість визначити тільки наявність чи відсутність зв'язку між величинами, але не міру цього зв'язку. Останню можна встановити за допомогою коефіцієнта спряженості К, формула якого містить результат χ^2 :

Обчислення коефіцієнта спряженості К

$$K = \sqrt{\frac{\chi^2}{N\sqrt{(r-1)(c-1)}}}, \quad (3)$$

де N – загальна кількість спостережень;

r – кількість рядків у таблиці;

c – кількість стовпчиків.

3. Виклад основного матеріалу дослідження

Ми визначили статистично значущі зв'язки, при яких фактичні частоти істотно перевищують теоретично очікувані на основі критерія χ^2 . Вони будуть стандартними елементами контекстуальних наборів ЛСГ прикметників.

ЛСГ "За сферою діяльності" має 8 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників "Назви організації, компанії, угруповань": *milk companies, television companies*; "Неживі предмети, речі, механізми, послуги": *Biblican ships, merchant vessel*; "Абстракції": *parental values, religious joy, economic miracle*; "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки": *archaeological discoveries, medical assistance, financial pressure*; "Документи, терміни, угоди, програми": *military system, economical programme*; "Робота, праця, продукти діяльності": *financial publication, family portrait*; "Збірні позначення живого": *business intelligence, medical personnel*; "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання": *school teacher, industrial executives*.

Сюжет передбачає наявність подій, іноді їх стрімкий розвиток, які проявляються через дії, перетворення, зміни, вчинки тощо, тому не випадково дана ЛСГ утворює статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки". Закономірним є статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання" через збіг сем ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників, чого ми не можемо сказати щодо інших ЛСГ іменників, напр. "Люди взагалі, за віковою, статевією, родинною ознакою": **school mother* чи "Власні назви, імена, прізвища": **economical Mr. Brown*. Абстрактні іменники утворюють статистично значущі зв'язки з прикметниками, які позначають певні цінності, цілі, радість та інші абстрактні поняття, які притаманні суспільному життю. Не обходиться також і без організацій, компаній, угруповань, угод, програм, які виступають як

невід'ємна частина повсякденного життя, суспільства, що й знаходить своє втілення у художньому дискурсі. Що стосується збірних позначень живого, то вони окреслюють галузь, в якій люди об'єднані за певними ознаками для спільних дій. Тому відмічається узгодженість семантичних компонентів між даною ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників "Збірні позначення живого". Закономірними є статистично значущі зв'язки з ЛСГ іменників "Неживі предмети, речі, механізми, послуги" та "Робота, праця, продукти діяльності". У художньому дискурсі в центрі подій – людина і все, що пов'язано з людиною. Увага надається як роботі, суспільній діяльності людини, в якій вона може проявити себе як особистість, розвиватись, вдосконалюватись, результатом чого є як внутрішній розвиток, так і як здійснення її планів, намірів, в які вона вкладає свої вміння, зусилля, енергію.

ЛСГ "Вартість, значення, якість, функція" утворює 7 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників "Абстракції": *good idea, big love, simple truth*; "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання": *great general, powerful lawyer, useless babysitter*; "Економічні поняття": *good profit*; "Відрізки часу, доби, періоду, пори року": *good time, bad day*; "Робота, праця, продукти діяльності": *good work, important story*; "Люди зв'язані певними взаємовідносинами": *good friends, main clients*; "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки": *the fact is the most significant, weak resistance*. Виділення предметів за їхньою вартістю, приписування спеціального значення є характерним для ХД. Знову статистично значущими виявилися зв'язки з ЛСГ іменників "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки", "Економічні поняття". Обов'язково надається значення, приписується оцінка важливості певних дій, нікчемності фактів тощо. Економічні поняття в ХД присутні, оскільки економічна сфера стосується кожного, хто живе в суспільстві. Економічні спади та підйоми, важкість економічної ситуації в країні чи в сім'ї накладає свій відбиток і на стосунки між людьми чи змушує людей йти на зміни в своєму житті. Особлива увага в ХД звертається, проте, на такі абстрактні поняття як кохання, думка, ідея, правда, брехня, надія та інші, які завжди присутні в стосунках людей, певною мірою регулюють відношення, впливають на розвиток подій. Це й зумовлює статистично значущий зв'язок ЛСГ прикметників "Вартість, значення, якість, функція" з ЛСГ іменників „Абстракції». ЛСГ іменників "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання" та "Люди, пов'язані певними взаємовідносинами" позначають людей, яким приписується оцінка за їхніми професійними навичками чи за певними відносинами (родинними, дружніми тощо). Така оцінка є важливою у стосунках між людьми, вона визначає роль, значення, серйозність людей і, відповідно, їхній вплив та роль у відносинах. Для іменників ЛСГ "Відрізки часу, доби, періоду, пори року" притаманна також оцінка, оскільки люди оцінюють певний період свого життя, дня, тижня тощо, характеризують стан справ у певний відрізок часу. Це ж стосується оцінювання результатів роботи, праці, які характеризують з точки зору важливості, необхідності. Як бачимо, поєднання розглянутих ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників є цілком логічним.

ЛСГ "Форма, об'єм, величина" має 7 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників "Заклади, будівлі, приміщення": *large house, small church*; "Кількість, об'єм": *large sum, small amount*; "Географічні об'єкти, адміністративні одиниці": *little town, great river*; "Неживі предмети, речі, механізми, послуги": *rectangular mirror, big ring, little boxes*; "Збірні позначення живого": *entire army, little crowd, vast fleet*; "Організації, компанії, угруповання": *small group, huge companies*; "Документи, терміни, угоди, програми": *full height, tremendous magnetism*. Опис об'єкта за формою, величиною не тільки характеризує його за розміром, а також може надавати йому важливості, значенності і примушувати інших рахуватись з ним чи навпаки, як, наприклад, у сполученні з ЛСГ "Організації, компанії, угруповання", "Збірні позначення живого", "Кількість, об'єм". Вказівка на форму чи величину будівель, предметів, географічних об'єктів,

адміністративних одиниць є однією з основних ознак для виділення цих об'єктів серед багатьох інших.

ЛСГ прикметників "Емоційний стан" є досить численною, вона займає п'яте місце за частотою вживання і проявляє максимальні сполучувальні можливості у ХД. Статистично значущі зв'язки зафіксовані з ЛСГ іменників, які позначають людей. Увага концентрується на емоційному стані, почуттях, переживаннях людей, описі внутрішньої боротьби тощо. Такий зв'язок зумовлюється не тільки мовними факторами. Слід зазначити, що статистично значущі зв'язки не зафіксовані з іменниками, які позначають людей за професією, посадою, родом занять та людей, пов'язаних певними взаємовідносинами. Це пов'язано з тим, що ці ЛСГ іменників за частотою вживання мають набагато менші показники, ніж ЛСГ іменників "Люди взагалі, за віковою, статевою, родинною ознакою" чи "Власні назви". Люди за професією здебільшого характеризуються не за емоційним станом, а за їхніми здібностями, навичками, рисами характеру, тобто, чим вони можуть бути цінними для свого роботодавця. Наведемо приклади сполучень прикметників з ЛСГ іменників "Люди взагалі, за віковою, статевою, родинною ознакою": *bemused daughter, children looked horribly disappointed* та ЛСГ іменників "Власні назви, імена, прізвиська": *Madame Doubtfire was puzzled; Gina was mad, Mortensen was confused*. Зрозуміло, що емоції, почуття передаються через опис стану людини, що дає читачу зрозуміти, чим живе людина, її внутрішній світ. Приклади вживання прикметників з ЛСГ іменників "Положення, стан, становище": *nervous pleasure, desperate disappointment*.

Решта ЛСГ прикметників утворюють меншу кількість статистично значущих зв'язків, що зумовлюється як впливом частоти вживання членів ЛСГ, так і незбігом семантичних компонентів.

Розглянемо детальніше сильні зв'язки, оскільки саме вони можуть виступати статистичним параметрами ХД.

1. ЛСГ прикметників "Вік, час" з ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року" ($K=0,157$). Особливість відношень між цими двома ЛСГ зумовлюється з боку ЛСГ прикметників "Вік, час", так і зі сторони ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року". На силу зв'язку впливає не тільки лінгвістичний чинник, але й ХД, про що свідчить частота вживання.

2. ЛСГ прикметників "Адміністративні, регіональні, класові розмежування" з ЛСГ іменників "Явища та поняття суспільно-політичного життя" ($K=0,326$). Цей зв'язок у ХД видається нелогічним. Частота вживання (79) ЛСГ прикметників "Адміністративні, регіональні, класові розмежування" займає 19 позицію, що свідчить про нехарактерність ознаки для ХД. Сила зв'язку зумовлюється впливом лінгвістичного чинника, а саме відповідністю сем прикметників та іменників.

3. ЛСГ прикметників "За географічним положенням" з ЛСГ іменників "Географічні об'єкти, адміністративні одиниці" ($K=0,206$). Цей зв'язок виявляється суперечливим: спостерігається повне накладання семантичних компонентів як зі сторони ЛСГ прикметників, так ЛСГ іменників, проте частота вживання даного зв'язку досить низька (37). Це означає, що ХД обмежує сполучувальні властивості, що й впливає на частоту вживання. Переважання впливу мовного фактору зумовлює сильний зв'язок, хоча він і не вважається характерним чи має специфічну рису, яка притаманна ХД.

4. ЛСГ прикметників "Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості" з ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року" ($K=0,234$). Зв'язок зумовлюється узгодженістю семантичних компонентів: відрізки часу вимагають характеристики за ознакою тривалості. Саме поняття тривалості є відносною величиною, на яку впливає

суб'єктивність оцінки. Так, для однієї людини певний період часу є довгим, тривалим, а для іншої – коротким, але той самий період буде незначним і не вартим уваги порівняно з космічним часом.

5. ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"* ($K=0,176$). Детальний опис частин тіла з особливим акцентом на рисах обличчя, очах, характерний для ХД, адже вони несуть додаткову, а іноді й основну інформацію про персонажі. Через них передається емоційний стан, відношення, реакція людини. Приписування ознаки кольору та яскравості створює образ людини, вносить риси неповторності, особливості, виділяє героя серед інших і сприяє більш яскравому відтворенню образу і утриманню його в уяві читача. Крім цього, колір надає ще й додаткову інформацію: наприклад, для очей – ніжності, стриманості, сили, бездонності, а також веде до порівняння з об'єктами зовнішньої дійсності: небом, квітами тощо. Отже, на силу зв'язку впливають як лінгвістичні чинники, так і потреби, вимоги ХД.

6. ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"* з ЛСГ іменників *"Одяг"* ($K=0,245$). Цей зв'язок також характерний для ХД, оскільки перша ознака, яку має одяг чи за якою він описується, є колір. Використання різних кольорів створює різнобарв'я, уникає одноманітності, сірості, банальності. Розмаїття кольорів підтверджує думку, що кожна людина неповторна, унікальна. Не можуть пересічні люди носити одяг тільки одного кольору. Проте використання одного кольору в одязі може сигналізувати про приналежність до певного навчального закладу, окремих частин армії, країни тощо. Можна також підкреслити, що вплив на вибір в одязі зумовлюється також і місцевістю проживання людей. Очевидно, в країнах чи в окремих районах, де немає гарних краєвидів, переважає пустеля, бідна рослинність – в одязі спостерігається яскравість фарб, різноманіття візерунків та переплетіння різних кольорів як винагорода за убогість природи. Вибір кольорів в одязі показує також і емоційний стан людини, її характер, намагання виділитись чи, навпаки, заховатись у натовпі. Тобто ознака кольору в одязі не просто завершує образ, але підкреслює специфічність рис характеру, настрою.

7. ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"* з ЛСГ іменників *"Одяг"* ($K=0,152$). Утворення сильного зв'язку зумовлюється ХД, одна з функцій якого – представити яскравість образу. Змальовування образу рідко обходиться без опису одягу. Тому, крім узгодженості семантичних компонентів, відмічаємо великий вплив ХД на силу зв'язку, про що свідчить особливість відношень як зі сторони ЛСГ прикметників, так і ЛСГ іменників. Спостерігається однакове явище, а саме – друга позиція за частотою вживання як ЛСГ прикметників, так і ЛСГ іменників. Одяг є важливою характеристикою персонажа. Якщо першою ознакою одягу є колір, то другою – матеріал, який не тільки повідомляє нам, з чого зроблена тканина. Різні види матеріалу показують смак людини, слідування моді, вишуканість, приналежність до різних верств населення. Ця інформація приписує додаткові ознаки образу людини.

8. ЛСГ прикметників *"Зовнішність людини"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"* ($K=0,255$). Змальовування зовнішності людини логічно пов'язати з описом частин тіла, який створює неповторність, неординарність чи, навпаки, звичайність, простоту. Така інформація не тільки допомагає нам точно уявити героїв твору, але й показує ставлення автора до даного образу, тому що через його погляди, смаки, світобачення постає сам герой. Відповідно читач сприймає його через призму уявлення автора. Образ викликає симпатію або антипатію у читача, інтерес, співчуття і разом з тим бажання читача прослідкувати подальші події, розкрити образ.

9. ЛСГ прикметників *"Температура"* з ЛСГ іменників *"Природні явища"* ($K=0,175$). Надання природним явищам ознаки за температурною, віднесеністю є важливою у ХД, оскільки

опис природних явищ створює атмосферу подій, описує погодні умови. Вони показують труднощі, перепони, з якими доводиться рахуватись героям, щоб їх подолати чи уникнути їхнього впливу. І, навпаки, гарна погода впливає на емоційний стан героїв, почуття. Нерідко емоційний стан персонажів збігається з погодою, чи автором проводиться паралель, порівняння. Відомо, що людина своїми думками, станом впливає на природу, може викликати певні зміни.

10. ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"* з ЛСГ іменників *"Неживі предмети, речі, механізми"* ($K=0,255$). Характеристика неживих предметів за їх складом, матеріалом не є першочерговою, проте входить до складу основних. Спостерігається обмеження сполучуваності, що зумовлюється семантикою ЛСГ прикметників, тобто відмічається вплив мовних чинників на силу зв'язку.

4. Обговорення

Аналіз міри зв'язку кожної ЛСГ прикметників виявив вибіркові властивості ЛСГ. Найбільші показники мають ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"*. Вищі за середні показники К мають ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"*, *"Національна приналежність"*, *"Вік, час"*, *"За сферою діяльності"*, *"Вартість, значення, якість, функція"*, *"Порівняння з ознаками інших предметів"*. Середні показники зафіксовано в ЛСГ прикметників *"Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості"*, *"Емоційний стан та почуття"*, *"Поведінка та дії по відношенню до об'єкта"*, *"Природний та фізичний стан"*, *"Риси характеру, звички та інші властивості людини"*, *"Зовнішність людини"*. Найнижчі показники міри зв'язку зафіксовані для ЛСГ прикметників *"Релігія, раса"*, *"Швидкість"*, *"Оцінка розумових здібностей"*. Отже, можна зазначити, що більшість ЛСГ прикметників у ХД мають середні та вищі за середні показники міри зв'язку.

5. Висновки

В дослідженні було встановлено, що сила зв'язку зумовлюється впливом лінгвістичного чинника у ХД для ЛСГ прикметників *"Вік, час"* з ЛСГ іменників *"Відрізки часу, доби, періоду, пори року"*, ЛСГ прикметників *"За географічним положенням"* з ЛСГ іменників *"Географічні об'єкти, адміністративні одиниці"*, ЛСГ прикметників *"Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості"* з ЛСГ іменників *"Відрізки часу, доби, періоду, пори року"*, ЛСГ прикметників *"Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості"* з ЛСГ іменників *"Відрізки часу, доби, періоду, пори року"*, ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"* з ЛСГ іменників *"Неживі предмети, речі, механізми"*. Переважання впливу мовного фактору зумовлює сильний зв'язок, хоча він і не вважається характерним чи має специфічну рису, яка притаманна даному ХД, хоча саме ці ознаки виділяються. Отже, на силу зв'язку впливають як лінгвістичні чинники, так і потреби, вимоги ХД.

Було виділено зв'язки, які характерні для ХД: ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"*. Детальний опис частин тіла з особливим акцентом на рисах обличчя, очах, несе додаткову, а іноді й основну інформацію про персонажі. Через них передається емоційний стан, відношення, реакція людини. А також ЛСГ прикметників *"Зовнішність людини"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"*. Змальовування зовнішності людини логічно пов'язати з описом частин тіла, який створює неповторність, неординарність чи, навпаки, звичайність, простоту. Також велика увага приділяється опису кольору одягу для змалювання емоційного стану людини, її характеру чи завершує образ, але підкреслює специфічність рис характеру, настрою. Окрім ознаки кольору, одяг описується за матеріалом. Одяг є важливою характеристикою персонажа. Якщо першою ознакою одягу є колір, то другою

– матеріал, який не тільки повідомляє нам, з чого зроблена тканина. Різні види матеріалу показують смак людини, слідування моді, вишуканість, приналежність до різних верств населення. ЛСГ прикметників "Температура" з ЛСГ іменників "Природні явища". Надання природним явищам ознаки за температурною, віднесеністю є важливою у ХС, оскільки опис природних явищ створює атмосферу подій, погода впливає на емоційний стан героїв, почуття.

Виділення стандартних зв'язків для кожної ЛСГ прикметників дало можливість встановити особливості даних зв'язків для ХД. Специфічність сполучуваності прикметників з іменниками на семантичному рівні визначається не тільки мовними та позамовними чинниками, але також і впливом ХД. Особливість впливу останнього буде вивчена нами при порівнянні стандартних зв'язків семантичної сполучуваності у публіцистичному, науковому та художньому дискурсах, що стане предметом нашого подальшого дослідження.

BIBLIOGRAPHY

Данилович О. Д. Кількісні параметри сполучуваності прикметників з іменників в англійській пресі / О. Д. Данилович // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 206-207 : Германська філологія. – С. 98–112.

Данилович О. Д. Статистичні характеристики сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з іменниками в англійській та американській пресі / О. Д. Данилович // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 27. – Житомир, 2006 – С. 170–174.

Данилович О. Д. Інтенсивність сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з лексико-семантичними групами іменників у публіцистичному стилі англійської мови / О. Д. Данилович // Нова філологія: зб. наук. пр. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 26: Функціонування та лінгвопрагматичне вивчення мовних одиниць. Актуальні питання лінгвістики тексту та дискурсології. – С. 36–43.

Зимняя И. А. Сочетаемость в речевом высказывании / И. А. Зимняя // Проблемы сочетаемости слов : сборник научных трудов МГПИИЯ им. М. Горького. – Москва, 1979. – Вып. 145. – С. 53–54.

Левицкий В. В. Статистическое изучение лексической семантики / В. В. Левицкий. – Киев : УМК ВО, 1989. – 155 с.

Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга. – 2006. – 512 с.

Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев – Москва : Наука, 1973. – 280 с.

Probleme der Bedeutung und Kombinierbarkeit im Deutschen // Ein Sammelband für den Fremdsprachenunterricht. – Leipzig : Enzyklopädie, 1977. – 242 S.

Baroni M. How we BLESSed distributional semantic evaluation / M. Baroni, A. Lenci // Proceedings of the GEMS 2011 Workshop on Geometrical Models of Natural Language Semantics. – 2011. – P. 1–10.

Chiu W. Paradigmatic relations and syntagmatic relations: How are they related? / W. Chiu, K. Lu // Proceedings of the Association for Information Science and Technology. – 2015. – Vol. 52. – Iss 1. – P. 1–4.

Ferretti T. R. Integrating verbs, situation schemas, and thematic role concepts / T. R. Ferretti, K. McRae, A. Hatherell // Journal of Memory and Language. – 2001. – Vol. 44. – Iss 4. – P. 516–547.

Hare M. Activating event knowledge / M. Hare, M. Jones, S. Kelly, K. McRae // Cognition. – 2009. – Vol. 111. – Iss 2. – P. 151–167.

Hjorland B. Are relations in thesauri "context-free, definitional, and true in all possible worlds? / B. Hjorland // Journal of the Association for Information Science and Technology. – 2015. – Vol. 66. – Iss. 7. – P. 1367–1373.

Lapesa G. Contrasting syntagmatic and paradigmatic relations: insights from distributional semantic models / G. Lapesa, St. Evert, S. Schulte im Walde // Proceedings of the Third Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (*SEM 2014) (Dublin, Ireland, August 23-24 2014). – P. 160–170.

Peters I. Paradigmatic and syntagmatic relations in knowledge organization systems / I. Peters, K. Weller // Information Wissenschaft und Praxis. – 2008. – Vol. 59. – Iss. 2. – P. 100–107.

Rapp R. The computation of word associations: Comparing syntagmatic and paradigmatic approaches / R. Rapp // Proceedings of the 19th International Conference on Computational Linguistics (Taipei, Taiwan — August 24 – September 01, 2002). – 2002. – Vol. 1. – P. 1–7.

Sahlgren M. The word-space model: Using distributional analysis to represent syntagmatic and paradigmatic relations between words in highdimensional vector spaces : PhD Dissertation / M. Sahlgren ; Department of Linguistics, Stockholm University. – 2006. – 156 p.

Sun F. Learning Word Representations by Jointly Modeling Syntagmatic and Paradigmatic Relations / F. Sun, J. Guo, Y. Lan, J. Xu, X. Cheng // Proceedings of the 53rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and the 7th International Joint Conference on Natural Language Processing (Beijing, China, July 26-31, 2015). – P. 136–145.

SOURCE MATERIAL

Archer J. Sons of Fortune / J. Archer. – London : Macmillan, 2002. – 597 p.

Ball J. Miss one thousand spring blossoms / J. Ball. – New York : First Avon Printing, 1980. – 272 p.

Blake M. Airman Mortensen / M. Blake. – New York : Ballantine Books, 1991. – 244 p.

Fine A. Madama Doubtfire / A. Fine. – London : Penguin Books, 1989. – 176 p.

Grisham J. The testament / J. Grisham. – New York : Deil Publishing, 1999. – 533 p.

Holden W. The wives of bath / W. Holden. – London : Headline Book Publishing, 2005. – 468 p.

Michener J. A. The covenant / J.A. Michener. – New York : First Fawcett Crest Printing, 1982. – 1238 p.

Parsons T. Man and boy / T. Parsons. – London : Harper-Collins Publishers, 1999. – 345 p.

Rice A. The mummy or Ramses the damned / A. Rice. – New York : First Trade Edition, 1989. – 395 p.

Rowling J. K. Harry Potter and the deathly hallows / J. K. Rowling. – London : Bloomsbury, 2007. – 607 p.

REFERENCES

'Probleme der Bedeutung und Kombinierbarkeit im Deutschen' (1977) in *Ein Sammelband für den Fremdsprachenunterricht*. Leipzig: Enzyklopädie, p. 242.

Baroni, M. and Lenci, A. (2011) 'How we BLESSed distributional semantic evaluation', in *Proceedings of the GEMS 2011 Workshop on Geometrical Models of Natural Language Semantics*, pp. 1–10.

Chiu, W. and Lu, K. (2015) 'Paradigmatic relations and syntagmatic relations: How are they related?', *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 52(1), pp. 1–4.

Danylovysh, O. D. (2004) 'Kil'kisini parametry spoluchuvanosti prykmetnykyv z imennykyv v anhlyys'kiiy presi' [Кількісні параметри сполучуваності прикметників з іменників в англійській пресі], *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: zb. nauk. prats'*, (206–207), pp. 98–112.

Danylovysh, O. D. (2006) 'Statystychni kharakterystyky spoluchuvanosti leksyko-semantychnykh hrup prykmetnykyv z imennykam y anhlyys'kiiy ta amerykans'kiiy presi' ['Статистичні характеристики сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з іменниками в англійській та американській пресі'], *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu*, (27), pp. 170–174.

Danylovysh, O. D. (2007) 'Intensyvnyist' spoluchuvanosti leksyko-semantychnykh hrup prykmetnykyv z leksyko-semantychnymy hrupamy imennykyv u publitsystychnomu styli anhlyys'koyi movy' ['Інтенсивність сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з лексико-семантичними групами іменників у публіцистичному стилі англійської мови'], *Nova filohiya*, (26: *Funktsionuvane ta lnhvoprahmatychnye vyvchennya movnykh odynits'*. *Aktual'ni pytannya lnhvistyky tekstu ta dyskursolohiyi*), pp. 36–43.

Ferretti, T. R., McRae, K. and Hatherell, A. (2001) 'Integrating verbs, situation schemas, and thematic role concepts', *Journal of Memory and Language*, 44(4), pp. 516–547.

Hare, M. et al. (2009) 'Activating event knowledge', *Cognition*, 111(2), pp. 151–167.

Hjorland, B. (2015) 'Are relations in thesauri "context-free, definitional, and true in all possible worlds?', *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(7), pp. 1367–1373.

Lapesa, G., Evert, S. and Schulte im Walde, S. (2014) 'Contrasting syntagmatic and paradigmatic relations: insights from distributional semantic models', in *Proceedings of the Third Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (*SEM 2014) (Dublin, Ireland, August 23-24 2014)*, pp. 160–170.

Levytskyy, V. V. (1989) *Statystycheskoye uzuchenye leksycheskoy semantiky* [Статистическое изучение лексической семантики]. Kyiv: UMK VO.

Levytskyy, V. V. (2006) *Semasyolohyya* [Семасиология]. Vinnytsya: Nova knyha.

Peters, I. and Weller, K. (2008) 'Paradigmatic and syntagmatic relations in knowledge organization systems', *Information Wissenschaft und Praxis*, 59(2), pp. 100–107.

Rapp, R. (2002) 'The computation of word associations: Comparing syntagmatic and paradigmatic approaches', in *Proceedings of the 19th International Conference on Computational Linguistics (Taipei, Taiwan — August 24 – September 01, 2002)*, pp. 1–7.

Sahlgren, M. (2006) *The word-space model: Using distributional analysis to represent syntagmatic and paradigmatic relations between words in highdimensional vector spaces*.

Shmelev, D. N. (1973) *Problemy semanticheskoho analiza leksyky* [Проблемы семантического анализа

лексики]. Moskva: Nauka.

Sun, F. et al. (2015) 'Learning Word Representations by Jointly Modeling Syntagmatic and Paradigmatic Relations', in *Proceedings of the 53rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and the 7th International Joint Conference on Natural Language Processing (Beijing, China, July 26-31, 2015)*, pp. 136–145.

Zymnyaya, Y. A. (1979) 'Sochetaemost' v rechevom vyskazyvanii' [Сочетаемость в речевом высказывании], *Problemy sochetaemosti slov: sbornik nauchnykh trudov MHPYYA ym. M. Toreza*, (145), pp. 53–54.

SOURCE MATERIAL

Archer, J. (2002) *Sons of Fortune*. London: Macmillan.

Ball, J. (1980) *Miss one thousand spring blossoms*. New York: First Avon Printing.

Blake, M. (1991) *Airman Mortensen*. New York: Ballantine Books.

Fine, A. (1989) *Madama Doubtfire*. London: Penguin Books.

Grisham, J. (1999) *The testament*. New York: Deil Publishing.

Holden, W. (2005) *The wives of bath*. London: Headline Book Publishing.

Michener, J. A. (1982) *The covenant*. New York: First Fawcett Crest Printing.

Parsons, T. (1999) *Man and boy*. London: Harper-Collins Publishers.

Rice, A. (1989) *The mummy or Ramses the damned*. New York: First Trade Edition.

Rowling, J. K. (2007) *Harry Potter and the deathly hallows*. London: Bloomsbury.

Анотація.

Статтю присвячено вивченню семантичної сполучуваності прикметників з іменниками в англійськомовному художньому дискурсі. Дана мета передбачає встановлення та аналіз чинників, які впливають на сполучуваність. Розглядаються мовні, позамовні чинники, художній дискурс. Об'єктом дослідження є семантична сполучуваність прикметників з іменниками у художньому дискурсі, предметом дослідження – статистично значущі зв'язки на семантичному рівні.

В нашому дослідженні було використано статистичний метод, зокрема: критерій хі-квадрат, який показує наявність чи відсутність зв'язку. Таким чином було виділено стандартні елементи контекстуальних наборів ЛСГ прикметників. Коефіцієнт К вказує на силу (інтенсивність) зв'язків. За його допомогою зв'язки діляться на сильні, середні та слабкі. В дослідженні проаналізовано статистично значущі зв'язки, які утворюють ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників. Детально було розглянуто сильні зв'язки та досліджено фактори, які впливають на силу зв'язку. Виділення стандартних зв'язків для кожної ЛСГ прикметників дало можливість встановити особливості даних зв'язків для ХД.

Переважаючий вплив мовного фактору зумовлює сильний зв'язок, хоча він і не вважається характерним чи має специфічну рису, яка притаманна ХД, хоча саме ці ознаки виділяються як ЛСГ прикметників "Вік, час" з ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року", "За географічним положенням" з "Географічні об'єкти, адміністративні одиниці", "Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості" з "Відрізки часу, доби, періоду, пори року", "Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості" з "Відрізки часу, доби, періоду, пори року", "За складом, матеріалом об'єкта" з "Неживі предмети, речі, механізми". На силу зв'язку впливають як лінгвістичні чинники, так і потреби, вимоги ХД. Було виділено зв'язки, які характерні для ХД: ЛСГ прикметників "Колір та яскравість" з ЛСГ іменників "Частини тіла", "Зовнішність людини" з "Частини тіла", ознаки одягу за кольором та матеріалом, "Температура" з "Природні явища". Специфічність сполучуваності прикметників з іменниками на семантичному рівні визначається не тільки мовними та позамовними чинниками, але також і впливом ХД.

Ключові слова: сполучуваність, прикметник, іменник, лексико-семантична група, синтагматичні зв'язки, художній дискурс.

Received 30 April 2019

Reviewed 1 June 2019

Similarity index by UnicheckTM: 20%

DOI: 10.32837/2312-3192/13/2

УДК 316.454.5

FORMAL AND FUNCTIONAL SPECIFICITIES OF THE INTERRUPTION-REPAIRS IN SPEECH INTERACTION

Tetiana Kyrychenko*

Abstract

The paper provides the study of the phenomenon of interruption as speech repair in Modern English dialogical discourse. The article outlines the analysis of the interruption-repairs from the point of view of their formal and functional characteristics. The research presents a methodology, consisting of the method of text interpretation, semantic, contextual, and functional methods, which are aimed at studying speech realisation of the interruption-repairs. It is stated that the interruption-repairs may have varied forms: correction, repetitions (full or partial), what-queries, paraphrases, echo questions, explicit recognition of misunderstanding, requests to confirm the correctness of vision of a situation in a certain light, conjectures or beliefs. The paper introduces the following basic types of the interruption-repairs depending on its functional peculiarities: interruption-correction, asking for clarification, explanations and additions / specifications in accordance with the needs of the speaker who interrupts his/her interlocutor. The results obtained illustrate that the basic model of the interruption-repairs can be depicted as the emergence of the need for repair – repair – reaction to repair. According to the results of the research, the interruption-repairs are amplified by the phenomenon of the second utterance that illustrates the reaction of the speech recipient, presupposing the semantics of consent, negation and assumption, disclosure, refutation, justification, or refusal. The conducted research helps acknowledge that the interruption-repairs contribute to overcoming communicative failures and cognitive dissonance, which is the key to a productive and successful communicative interaction. The prospects of the present study consist in further investigation of age characteristics, non-verbal means of the interruption, as well as strategies and tactics, which are involved in responding to the speech interruptions allowing a more detailed study of an addressee factor.

KEYWORDS: Interruption, Repair, Stimulus-Utterance, Reaction-Utterance, Communication, Interaction.

1. Introduction

Topicality of this scientific research is predetermined by the fact that nowadays a lot of researchers are referring to the problem of verbal interaction as a result of a growing interest in the study of a vast paradigm of communicative behavior. Communication is a two-way process, which includes speech generation of and its perception. In the course of a communicative interaction, partners adhere to certain role norms, but the balance between communicators is not always present. Quite often, one of the partners takes on the initiative in the conversation. Under this condition, the interruptions of speech may occur. The theory of repair includes self- correction and correction of another communicant¹. A characteristic feature of repairs² correction of another communicant) that are employed in the process of interruption is that they help find "mutual understanding"³ during communicative interaction. This peculiarity of the interruption-

* Tetiana Kyrychenko, PhD, Senior Lecturer, Kyiv National Linguistic University, Velyka Vasylkivska Street, 73, Kyiv-150, 03150, Ukraine, E-mail: kyrychenko.tatiana@gmail.com, ORCID 0000-0002-6631-0998

¹ Schegloff 1977, 363

² Schegloff 1977, 363

³ Bazzanella 1999, 832